

Nr 192.

Av herr **Hage m. fl.**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående
ändring i 27 § i lagen om de svenska lapparnes rätt
till renbete i Sverige.

Vid 1912 års riksdag väckte undertecknade Lindhagen och Hage i Andra kammaren en motion, nr 209, i vilken på anförda skäl yrkades, »att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära, helst redan till denna Riksdag, förslag till sådan ändring i 27 § i lagen om lapparnes rätt till renbete, att den bofaste inom Norrbottens lappmark tillagda undantagsrätten att tillsvidare äga renar, som få begagna sig av lapparnes rätt till renbete, måtte begränsas eller eventuellt upphävas». Över denna motion avgav lagutskottet ett yttrande, nr 28, i vilket utskottet i huvudsak uttalade sig för samma uppfattning i frågan, som av motionärerna framförts. Utskottet pekade särskilt på, »att de bofastes renägareskap, där sådan i avsevärd utsträckning förekommer, varit ägnad att göra intrång i lapparnes renskötsel, såsom en av dem utövad självständig näring, och därigenom även sätta i fara möjligheten för lapparne att på denna för dem naturliga väg finna sin utkomst. Vid sådant förhållande synes det utskottet angeläget, att lapparnes intressen i detta avseende bliva i lagstiftningen fullt tillgodosedda. *Därtill kommer ock, att all rättsgrund saknas för bofastes anspråk att för av dem i affärssyfte hållna renhjordar erhålla betesrätt på andra jordägares mark*».

Utskottet slutade med en enhällig hemställan, »att Riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i 27 § i lagen om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige m. m. den 1 juli 1898, att den rätt, som på grund av nämnda

laggrund tillkommer bofaste inom Norrbottens läns lappmarker att äga renar och för dem begagna sig av lapparnes rätt till renbete, måtte på lämpligt sätt begränsas».

Denna framställning blev av Andra kammaren utan debatt bifallen. I Första kammaren uppkom däremot vid ärendets behandling en kortare debatt, i vilken framhölls, *dels* att frågan om huruvida bofastas ägande av renar är ägnat att göra intrång i lapparnes renskötsel ej förelåg i nog utrett skick, för att kammaren skulle kunna uttala en någorlunda bestämd uppfattning i frågan, *dels* att en lagstiftning om inskränkning i rätten att äga renar lätt skulle kunna kringgås, *dels* att frågan, som faller inom den så kallade »inre lappfrågans» gebit, redan är under utredning, *dels* att klagomål endast framförts från Arvidsjaurs kommun och *dels* slutligen att på *finska* sidan av Lappmarken det ej finnes något förbud eller någon inskränkning i bofastas rätt att äga renar, vadan ett eventuellt blivande förbuds tillkomst skulle kunna tänkas giva den bofasta befolkningen på *svenska* sidan anledning till jämförelser, som skulle kunna utfalla ofördelaktigt för de svenska myndigheterna.

Mot dessa skäls bärighet vilja vi här nedan göra vissa invändningar. Så skulle vi vilja påstå, att även om den i motionen berörda frågan ej föreligger i fullt utrett skick, så kan man dock våga påstå, att så många uttalanden från de trakter, frågan berör, framkommit under de senaste tiderna, och alla gående i ungefärligen samma riktning som motionens yrkande, att man kan ha rätt yrka på, att något göres i saken. Vad själva frågan om den pågående utredningen beträffar, så kan man nog ifrågasätta, huruvida speciellt den i motionen yrkade undersökningen även ingår i det givna uppdraget — det gäller ju här nämligen egentligen en lagstiftning rörande de *bofasta*. Men även om nämnda uppdrag ingår i det stora lapputredningsuppdraget, så är sistnämnda uppdrag en så vidlyftig fråga, att det säkerligen kommer att dröja en avsevärd tid framåt, innan nämnda uppdrag fullföljts till slut. Alla uttalanden, speciellt de på senaste tiden framkomna, och särskilt det nödläge, vari lappbefolkningen nu råkat — ett nödläge, som på vissa håll tagit sig uttryck i beslut om vidtagande av alldeles extraordinära åtgärder — ett nödläge, som dag för dag synes bliva allt mera hotande för lappfolkets fortvaro — tala emellertid om, att vad som

skall göras, måste ske *snart* och att man ej är betjänad med avvaktandet av utgången på en vidlyftig kommittéutredning.

Det är ej — såsom antyddes i Första kammaren vid frågans behandling 1912 — *endast* inom Arvidsjaur, som det i motionen framförda spörsmålet är aktuellt. I Arjepluog t. ex. uttalade sig år 1912 en bofast person, som själv i egenskap av stor renägare skulle drabbas av den ifrågasatta inskränkningen, för att en lagstiftning i motionens riktning borde komma till stånd. Och ganska kort tid, efter det att Första kammaren avslagit motionen, uppvaktades regeringen av en prästman, komminister Ellis från Muonionalusta — alltså från en helt annan trakt än den, varifrån motionärerna hämtat sina erfarenheter — med en framställning, byggd på mångårig erfarenhet om de lokala förhållandena och gående i ungefärligen samma riktning som motionens yrkande, oaktat framställningen i fråga icke på något sätt bringats i kontakt med motionärernas initiativ. Nämda framställning, vilken gick ut på, att fastboendes rätt att äga renar borde bibehållas, men begränsas, utgör alltså ett spontant uttryck av den allmänna uppfattningen i en annan trakt av det vidsträckta lappmarksområdet. Att förhållandena äro desamma inom *hela* Lappmarken och att ungefärligen samma uppfattning i frågan överallt är rådande, visa i övrigt en hel del uttalanden, som framkommit i ortspressen eller på annat sätt dragits inför offentligheten. Så har t. ex. från Arjepluogslapparna genom en son till en nomadiserande lapp inom nämnda församling till Konungens befallningshavande i Norrbottens län ingivits en framställning, som vi anse oss här böra bitvis referera och vilken framställning även pekar på nödvändigheten att göra något i den i motionen antydda riktningen.

Nämnde förslagsställare, G. Park, som ända till sitt 16 år varit nomadiserande, en viss tid varit lappkateket, och som nu inträtt vid Fjellstedtska skolan, synes med intresse följa lappfrågan. Han lämnar i sin skrivelse bland annat en längre framställning angående lappbyarnas omfattning och renbetesmarkernas utsträckning. Med ledning av denna redogörelse kommer Park till den uppfattningen, att renantalet inom lappbyarna är för stort. »För att i någon mån avhjälpa detta missförhållande synes det mig», säger Park, »vara alldeles nödvändigt, att de bofastas renar böra förminskas till antalet. Enligt 1910 års renräkningslängd utgjorde nämligen cirka 42 procent av de 3,639 fjällrenar, som då funnos i Arjepluogs lapp-

by, så kallade skötningsrenar, vilka övervägande tillhörde den svenska nybyggarbefolkningen. Av dessa djur tillhörde 61 renar norrmän, 390 renar svenskar i Arvidsjaur's socken, 65 renar en person i Piteå och 510 renar Sorselelappar; återstoden tillhörde övervägande svenska nybyggare i Arjepluogs socken. Av de 1,034 skogsrenarna voro omkring 26 procent skötningsrenar.

Av Semisjaur—Njargs 6,628 renar år 1910 voro cirka 48 procent nybyggarnas egendom. Enligt lappordningsmannen Anders Larsson Fjellmans utsago uppgick år 1911 denna kategori av renar till omkring 45 procent av hela renantalet i byn. Av dessa skötningsrenar tillhörde enligt 1910 års renlängd 218 djur norrmän och 203 Arvidsjaur'sbor.

År 1910 funnos i Mavasvuoma—Luokta lappby 6,729 renar. Därav voro cirka 34 procent skötningsrenar. Ägarna till 325 av dessa djur voro norrmän, 45 renar tillhörde Jockmocksbor och 10 renar tillhörde Arvidsjaur'sbor. Då renarna under de två sista åren oerhört förökad sig, torde siffrorna från år 1910 nu vara mycket för låga.

Såsom det framgår av ovanstående uppgifter, tillhör tydligen en alltför stor procent av renarna nybyggarbefolkningen. Det förtjänar att omnämnas, att en bonde i en viss by i Arjepluog ensam äger vid pass 300 à 400 renar och att många bofasta ha 100 renar var. Det synes mig därför vara av nöden — därom äro även de flesta fjällappar ense — att antalet av den fasta befolkningens renar blir förminskat.»

Emellertid gör Park även gällande, att de bofasta ej alldeles böra berövas rätten att äga renar, och finna vi en sådan uppfattning vara riktig. Härom heter det i skrivelsen: »Att svenskar i Arjepluogs socken och i all synnerhet de, som bo i närheten av lapparnas flyttningssvägar, äga en del renar, är emellertid ett nästan nödvändigt villkor för renskötselns fredliga och lyckosamma utveckling. Då en nybyggare själv är renägare, har han, såsom erfarenheten noggsamt visar, betydligt större intresse för renskötseln än eljest, och han finner då de skador, som renarna även vid god vård kunna göra, icke vara så betydliga och för honom ödesdiga, som då han själv inga renar äger. Som renägare är han en i alla avseenden bättre granne för lappen än såsom icke-renägare, och det vore därför synnerligen farligt och ovälkommet för lapparna, om nybyggarna inom socknen alldeles förbjödes att äga renar. Men de

bofastas renantal får tydligen icke, såsom nu är fallet, uppgå till en tredjedel eller en halv av samtliga byrenar. Under nuvarande förhållanden lida många lappar betydliga skador därav. Den stora mängd av andras renar, som lappen måste sköta, gör, att renhjorden, så framt han själv äger ett betydligare antal (400—800) egna renar, blir så stor, att han icke kan hålla den samman, utan renarna skingras kring allt land. Då lappens egna renar under normala förhållanden äro de talrikast förekommande i renhjorden i förhållande till skötrenar, som fördela sig kanske på många ägare, får lappen den största förlusten av att renar löpa bort eller att en varg får tillfälle att anställa förödelse i renhjorden. Men även på annat sätt blir det till men för lappen, utom det att beteslägenheterna äventyras, om den jordbruksidkande befolkningen har för många renar. För att en lapp, som har några hundra egna renar, skall kunna få erforderliga kontanter, måste han sälja ett större eller mindre antal slaktrenar, vilket är hans enda inkomstkälla. Hans kunder utgöras av bönder och andra på hans flyttningsväg boende personer. Men hava dessa så mycket renar, som nu är förhållandet, behöva de icke köpa några slaktrenar av lappen. Den ene nybyggaren får i stället sälja till den andre. Renkommersen blir sålunda ett svenskarnas privilegium. I följd härav skapa goda renar pengar i nybyggarens fickor, men lappen förblir lika fattig på pengar som förut. Då ett dåligt renar kommer och renarna förgås för honom, är han utfattig och kommer så förr eller senare, om han ej har någon anhörig, som kan taga hand om honom, kommunen till last. Erfarenheten visar, att det just i Arjepluog går så med en gång rika renägare. Och orsaken därtill är bland annat att söka däri, att vederbörande lapp icke velat eller fått tillfälle att omsätta sina renar i pengar. Därför anser jag, att det är nödvändigt att sörja för att en lapp, som har renar att sälja, icke må hindras i sin handel av rika svenska konkurrenter.

För att lappen icke må på det ena eller andra sättet, såsom hittills många gånger skett, få något men av skötningsrenar, vore det önskligt, ja, nödvändigt, att det genom lag fastställdes, huru mycket renar den fasta befolkningen inom Arjepluog finge ha inom varje lappby. Mig synes, som om 20 procent av hela renantalet i en lappby borde sättas som maximum. Denna procent anser jag nog stor för att hos nybyggarebefolkningen inom socknen hålla intresset vaket för renskötsels idkande. I detta sammanhang beder

jag få påpeka, att det för så kallade fiskarlappar eller nybyggarlappar är framför allt av nöden att få hava renar hos sina stamförvanter, för att deras hårda kamp för det dagliga brödet må bliva lättare.»

Mot dessa uttalanden kan invändas, att det ej är nog med att det bestämmes, att antalet skötningsrenar i en by ej får gå utöver en viss procent av renantalet i lappbyn, utan att det även måste fastställas, att en bofast ej får av detta antal äga utöver en viss mängd.

Av denna framställning framgår emellertid tydligt, att det ej är blott inom Arvidsjaur, som det i motionen berörda spörsmålet är aktuellt, utan att frågan berör även andra delar och tydligen hela Lappmarken.

Vad den invändningen åter beträffar, att en lagstiftning i denna riktning skulle kunna i ett eller annat fall kringgås, så har ju hittills aldrig staten låtit avskräcka sig av sådana invändningar — som för övrigt alltid komma fram, då en ny lagstiftning proponeras — från att skriva lagar, för så vitt den ifrågasatta lagstiftningen i övrigt ansetts behöfelig, rättvis och nyttig.

En farhåga, som också uttalades i Första kammaren förra året, var den, att ett lagstiftande i motionens anda skulle kunna giva anledning till för de svenska myndigheternas vidkommande ofördelaktiga jämförelser av den svenska gränsnybyggarbefolkningen, då den gjorde jämförelser med finska förhållanden. Denna farhåga skulle möjligen kunna vara berättigad, om denna svenska gränsbefolkning fullständigt förbjödes att äga renar eller om inskränkingen gjordes så vittgående, att den kännbart träffade nybyggare i blygsamma ekonomiska förhållanden. Emellertid avser ej motionen att åstadkomma något sådant, utan innebär endast ett försök att i första hand lysa bort från lapparnes betesmarker en storprivatkapitalistisk spekulation, som mot lagstiftningens innehåll och anda begagnat sig av ett litet medgivande i 1898 års lagstiftning för att åt sig bereda oskäligen fördelar på det allmännas och på lapparnes bekostnad — ifrågavarande exploaterande av ett åt lapparne av ålder tillerkänt näringsområde lär nämligen giva särdeles hög avkastning.

I det läge, som frågan nu råkat, är det till och med fara för, att lapparne tvingas att i stora mängder nedslakta sina renar — vilket redan skett på flere håll — under det att däremot *storspeku-*

lationen från bofasta i renar nog kommer att i allmänhet kunna undandraga sina djur från det allmänna nedslaktandet. Men skall en minskning av renantalet i Lappmarken ske, vilket synes vara alla sakkunnigas uppfattning, så bör väl denna minskning *i första hand* gå ut över den i viss grad *illegitima* renskötseln.

Med ledning av ovanstående vilja vi alltså — under förhoppning, att detta spörsmål fortast möjligt avgöres såväl av Riksdagen som av Kungl. Maj:t — yrka på

att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära sådan ändring i 27 § i lagen om lapparnes rätt till renbete, att den bofaste inom Norrbottens lappmark tillagda undantagsrätten att tills vidare äga renar, som få begagna sig av lapparnes rätt till renbete, måtte begränsas.

Stockholm den 26 januari 1913.

Ernst Hage.

Carl Lindhagen.

G. Kronlund.

Linus Lundström.

L. J. Carlsson,

Frosterud.